

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

**ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ОЛЕГА
ШИНКАРЕНКА «ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ РОБОТИ»**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка 411 групи

Спеціальність: 014.1 Середня освіта
(Українська мова та література)
Освітньо-професійної програми
«Середня освіта (Українська мова та
література)»

Дементєєва Ольга Юріївна

Керівник : кандидатка філологічних наук,
старша викладачка Цепкало Т.О.

Рецензент : кандидат педагогічних наук,
доцент Окуневич Т.Г.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Постать Олега Шинкаренка в українському літературознавстві	6
1.1. Біографічні відомості про Олега Шинкаренка.....	6
1.2. Творчість письменника в контексті доби.....	9
РОЗДІЛ 2. Жанрово-стильові особливості роману О.Шинкаренка	19
2.1. Проблематика роману О.Шинкаренка.....	19
2.2. Образна система роману «Перші українські роботи».....	26
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТОК	42

ВСТУП

Актуальність теми полягає в надзвичайній популярності фантастичних творів, а саме такого жанру, як кіберпанк, що орієнтований на молодіжну аудиторію. У світі кіберпанку високий технологічний розвиток часто контрастує з глибоким соціальним розшаруванням, убогістю, безправ'ям, вуличною анархією в міських нетрях. Наразі існує все багато творів про роботів, утопічне життя людей поряд з роботами, але ця тема залишається актуальною, продовжує завойовувати увагу читачів, що в свою чергу дає авторам стимул для розвитку жанру. Роман Олега Шинкаренка «Перші українські роботи» написані в жанрі авантюрно-сатиричної наукової фантастики з гостро закрученим сюжетом, а сам автор зараховує свій твір до агрокіберпанку. Хоч в світі багато визначних письменників в жанрі кіберпанку серед яких можна виділити Вільяма Гібсона, Брюса Стерлінга, Джона Ширлі, Руді Ракера, Ніла Стівенсона, Філіпа Діка. Дуже важливо, що і серед наших письменників є творець цього жанру.

У романі О. Шинкаренка використано всі елементи, що характерні жанру кіберпанку. Автор розкриває багато суспільних проблем, що хвилюють сучасну людину. Роман «Перші українські роботи» об'єктом дослідження в українському літературознавстві ще не був, що й визначає актуальність обраної нами теми.

Метою роботи визначення жанрово-стильових особливостей роману «Перші українські роботи».

Визначена мета передбачає виконання наступних завдань:

- описати біографічні відомості про О. Шинкаренка;
- окреслити творчий доробок письменника в контексті доби;
- визначити проблематику роману «Перші українські роботи»;
- проаналізувати образну систему твору.

Об'єктом дослідження є роман Олега Шинкаренка «Перші українські роботи».

Предметом дослідження є жанрово-стильові особливості, проблематика та образна система твору.

Основні методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи: аналіз та синтез, узагальнення. Також ми послуговувались структурним методом, що полягав у вивченні проблеми з виокремленням її відповідних елементів і характеристики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше було проаналізовано роман «Перші українські роботи» і визначено його жанрово-стильові особливості. Визначено головні ідеї роману, його підтекст та проаналізовано емоційний настрій твору.

Практична цінність одержаних результатів роботи полягає в тому, що отримані матеріали можна використати для подальшої розробки теми при написанні повідомлень і рефератів, підготовці до уроків української літератури, аналізу творчості сучасних українських письменників.

Апробація одержаних результатів. Із деякими положеннями нашого дослідження ми взяли участь у трьох конференціях:

1) II Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Пріоритетні напрями філологічних досліджень» (м.Херсон, 24-25 жовтня 2019р.).

2) Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення» (м. Одеса, 24-25 квітня 2020 р.);

3) IV Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях» (м. Херсон, 17 травня 2020 р.).

Також опублікували 2 наукові статті:

1) Дементєєва О. Проблематика роману Олега Шинкаренка «Перші українські роботи». *Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 24-25 квітня 2020 року.* Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020.

2) Дементєєва О. Образна система в романі Олега Шинкаренка «Перші українські роботи». *Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях: збірник матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції / [редактори-упорядники І.В. Гайдаєнко, Т.Г. Окуневич].* Херсон: ХДУ, 2020.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ І

ПОСТАТЬ ОЛЕГА ШИНКАРЕНКА В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

1.1. Біографічні відомості про Олега Шинкаренка

Олег Шинкаренко виступає абсурдистом у сьогоденній українській літературі. Це автор, який, як і багато інших письменників, лине за своїми внутрішніми відчуттями. Іноді деякою мірою він може перебільшувати, але цей мистецький хист є лаконічним. Хитливий баланс стриманої, небагатої лексики та розігнаної гойдалки фантазій на тлі вкрай скептичних, влучних, але дуже локальних спостережень про життя українського суспільства робить письмо письменника надзвичайно ефективним і переконливим [21].

Шинкаренко Олег Вікторович народився у Запоріжжі 20 лютого 1976 року. Письменник закінчив не один вищий заклад: Запорізьку інженерну академію (інженер з автоматики та контрольно-вимірювальних приладів), Міжнародну Академію Журналістики (Intajour, Hamburg) та Класичний приватний університет (перекладач з англійської). Після навчання О.Шинкаренко почав працювати кореспондентом декількох місцевих видань і також працював інженером. Із Запоріжжя у Київ Олег Шинкаренко переїхав у 2008 році і там став займатися журналістикою. Він написав досить багато статей під час Євромайдану про події в Україні для американського сайту TheDailyBeast [19].

Писав також для проектів InstituteforWarsPeaceReporting та FutureChallenges. Почав працювати на «Громадському Радіо» з 2013 року, для якого створював два авторських подкасти: «Філософський Барабан» та «Механіка Революції». Наразі разом з Українською Гельсінською спілкою з прав людини створює подкаст «Правова Абетка». Одне з перших оповідань Олега Шинкаренка було написано в

кінці 80-х років, його було надруковано у 1989 році і опубліковано в газет «Комсомолец Запоріжжя». Неймовірний стиль прози О. Шинкаренка, який ще зародився в шкільному захопленні гумору з домішкою цинізму, наукової фантастики та світоглядно-мистецькому напрямі постмодернізму, надало прозі більш комічну схильність. У журналі «НАШ», «ШО» та «Хрещатик» не одноразово публікував свої рукописи письменник Олег Шинкаренко. За своє зібрання прозових творів «Як зникнути повністю» О.Шинкаренко у 2006 році одержав літературну нагороду від одного з найвідомішого видавництва «Смолоскип» («Смолоскип». Київ, 2007) [19]. Одна з найперших збірок письменника «Як зникнути повністю» представляє собою навмисний підхід до колективного аналізу стереотипів – як світосприймання, так і самої поведінки. Автор показує читачу свою манеру фантастики, абсурду, письменник знайомить нас з великим рядом різних персонажів: смішних, самотніх, трагічних по заду яких розкривається багато чого безглузлого та не зрозумілого для нашої логіки. Свій перший роман під оригінальною назвою «Смачного!» письменник присвятив молодіжній субкультурі канібалів, який закінчив писати у 2009 році [19].

У 2013 році Олег Шинкаренко створив рукопис «Кагарлик» – це роман антиутопія з гострою комедійною критикою про побут українського суспільства у 2114 році, через століття з початку російського вторгнення в Україну та трагічних наслідків. У романі постають питання і пошук відповідей щодо справжньої людської ідентичності. Твір уперше було опубліковано у «Видавництві Сергія Пантюка» через рік після написання. У 2015 році виходить друга публікація роману «Кагарлик» у видавництві «Люта справа». У видавництві Kalyna Language press виходить третя публікація роману Олега Шинкаренка у перекладі англійською мовою «Кагарлик» [7].

Роман «Перші Українські Роботи», третя книжка письменника, була написана у 2016 році, вийшла у видавництві «Люта Справа», що

видає також ще один роман Олега Шинкаренка – «Череп», який був написаний у 2017 році [21].

Письменник захоплюється музикою, він сформував музичний гурт «Пропаганда чутками» у 1994 році. Він також грав у групах «Школа танців», «Роза» і «Реліктові вантажівки». О. Шинкаренко створив студійний проект «Сирени титану» у 2009 році і почав записувати альбом на вірші українських поетів [19].

На основі власного оповідання зі збірки «Як зникнути повністю» написав кіносценарій для фільму режисера Наталі Рекункової «Зникнення Вавилона» у 2007 році.

У 2014 році, працюючи інтерном в Institute for Public Affairs (IVO), Slovak Republic, написав дослідження «Ukrainian media market in a period of transformation after the Euromaidan» [19].

Отже, Олег Шинкаренко талановитий письменник, він ще з дитинства був творчою натурою, прагнув до навчання і отримав не одну вищу освіту. Після навчання автор одразу пішов працювати. Митець займається журналістикою, випускає багато статей, співпрацює з деякими проектами. Творча майстерність митця на цьому не зупиняється. О. Шинкаренко почав працювати на радіо, для якого створив подкасти. Автор написав перше оповідання наприкінці 80-х років, що було надруковане в 1989 році, і з цього моменту письменник почав сильніше проявляти свій творчий хист. У подальшому митець отримав літературну нагороду за свою збірку оповідань. Вже у 2009 році закінчив писати свій перший роман. Творча натура письменника також проявляється в музиці, митець навіть створив свій музичний гурт, також проявляє себе у ролі режисера за власним сценарієм.

1.2. Творчість письменника в контексті доби

Творчі напрацювання Олега Шинкаренка є цікавими та актуальними для сучасного українського суспільства, особливо для молоді, оскільки написані в нині популярному жанрі кіберпанку. Вони відкривають безліч соціальних питань та проблем, що турбують навколишнє сучасне українське суспільство і сучасну людину. Твори О. Шинкаренка глузливі, іронічні та багатогранні. У них можна віднайти таємний підтекст та натяк на сучасні реалії в нашому суспільстві, що не кожен може помітити. Роман О. Шинкаренка «Перші Українські Роботи» написаний в жанрі авантюрно-сатиричної наукової фантастики з хитро переплетеним сюжетом [14].

Окремо при цьому читачі, які перед цим ознайомились з романом письменника «Кагарлик», помічають, що автор полюбляє порушувати жанрові вимоги, правила та літературні канони. У романі події починають відбуватися на території України, але після наших часів через століття. Війна між Україною та Росією продовжується, країни розуміють, що йдуть великі втрати населення, тому вирішили цьому запобігти за допомогою роботів, які будуть продовжувати бій замість народу на лінії фронту [13].

Роботи, які тримали оборону з ворогуючою Росією, поступово проникли в життя самого українського населення, вони преребували всюди: влада, освіта, космос. Цим вони почали витискати український народ з їхніх робочих місць, роблячи людей безробітними. За словами Андрія, персонажа романа: *«– що там таке трапилось? – спитала Олена. – Нічого.– Мене всього лише звільнили з роботи. Начальство вирішило, що у нашому відділі з двох співробітників цілком вистачить і одного – робота: він один за двох упорається! Так йому ж ще й платні не треба ніякої – лише за амортизацію перераховуй у банк за частин і все!»* [20, с. 18-19].

Народу не подобається така боротьба за своє робоче місце і тому секретна терористична спілка «Рух проти заліза» починає самоплив, свою війну проти кіборгів. Потроху все це почало виходити з ладу. Сюжет автора починає то двоїтися, то вже троїтися і самостійно себе копіювати. Є схожі та відомі твори такої ж тематики: від «Казок роботів» Станаслава Лема до «Чи сніяться андроїдам електорівці?» Філіпа Діка [6].

Збірка оповідань О. Шинкаренка «Як зникнути повністю» представляє собою навмисний підхід до колективного аналізу стереотипів – як світосприймання, так і самої поведінки. Автор показує читачу свою манеру фантастики, абсурду. Письменник знайомить нас з великим рядом різних персонажів: смішних, самотніх, трагічних, дивних, позаду яких розкривається багато чого безглузлого та не зрозумілого для нашої логіки. У 2006 році за збірку «Як зникнути повністю» О. Шинкаренко одержав літературну нагороду від відомого видавництва «Смолоскип» [4].

Роман «Кагарлик» О. Шинкаренка вийшов у 2014 році у видавництві Сергія Пантюка [1]. Це роман-антиутопія з гостро комедійною критикою про життя українського народу у 2114 році, через століття з початку російського вторгнення в Україну та трагічних наслідків. Роман письменника перевидавався не один раз у видавництві «Люта справа» в 2015 році і у видавництві Kalyna Language Press (UK) у 2016 році. Починався твір просто як Facebook-сторінка 12 грудня 2012 року. На цій сторінці О. Шинкаренко кожного дня опублікував не більше, не менше, ніж сто слів – це повідомлення із іншої, можливо, майбутньої реальності. Проект автора був задуманий як мультимедійний, для нього митець створив музику, тобто музичні фрагменти у своєму стилі. У музиці були застосовані незвичайні музичні інструменти, то були звуки навколишнього середовища, що зустрічались кожній людині (стукіт по електричним приборам, звуки кавомолки, пральної машинки

були задіяні і каструлі, домашні батареї). Ці звуки були поєднані в абсурдні колажі, що відображували сюжетну канву. Автор припинив публікувати фрагменти на своїй сторінці в Facebook, бо вирішив закінчити і надрукувати роман у класичному паперовому вигляді. Останній фрагмент на сторінці Facebook був опублікований під номером 9300. Рішення було прийняте 7 травня 2013 року.

Історія роману про те, що відбулася російська окупація. Її наслідки призвели до того, що Україна повернулася до середньовіччя. В романі використовували головного персонажа, точніше його свідомість. Це робилося для того, щоб зробити комп'ютери для російських військовослужбових супутників. Головний герой через це втратив свою пам'ять і хоче повернути дружину. Він вирушає у таємниче місто Кагарлик (з чого і впливає назва цього роману). Там він зупиняє час на завжди через сучасну зброю, яку використовував. У романі постають питання і відбувається пошук відповідей щодо справжньої людської ідентичності, самого розвитку українського суспільства, його майбутнього.

Справжнім болем за долю Вітчизни сповнені картини знищення українського населення, їх домівок, між якими бродить та видивляється, шукає свою дружину Олену, постапокаліптичний Одісей – головний герой роману Олександр Сагайдачний, який лише на третину – звичайна людина, остання частина його – це два російські орбітальні супутники – антагоністи: нещадний Юрій Гагарін і бунтівний FRS [18].

Головними темами роману постають: неможливе існування дубліката свідомості через те, що оригінал свідомості постійно змінюється, оновлюється і це ніколи не можливо передбачити для виправлення. Критика агресивної семантичної монополії хоче установити одну головну версію сенсу будь-чого за допомогою грубої сили. Недовіра до запропонованої версії реальності і, як наслідок – постійний пошук її альтернативи. Порив людей, яких налякали

свободою, відповідальністю, що вона передбачає, жити у просторі з часом, який йде не поспішаючи, що не наполягає реагувати на несподівані обставини, зміни та щось нове.

Персонаж роману Калашніков Михайло є православним російським військовим. Його мова не справжня, адже була сконструйована за допомогою онлайн-словника церковно-слов'янської мови. Бойовик, тобто Михайло Калашніков, народився наприкінці ХХІ сторіччя. Несправжній, штучний характер його мови є досить реальним, бо він сконструював її сам – як ідеологічно вірну мову. Калашніков не може вести діалог, мислити, змінюватись та покращувати себе, через це з ним не посперечаєшся. Те, що він повідомляє, не завжди є правдою. Дещо з його монологу є дивним, незрозумілим та пропагандичним. В цьому сенсі Калашніков – ідеальний морфон, тобто несправжня, мертва, заморожена копія свідомості, пам'яті, що записана на електронний носій. При цьому цей конектом пропонує свою допомогу Олександрю Сагайдачному порадами, однією з яких головний герой все ж таки користується. Порада йому знадобилася в останньому епізоді роману, але допомога Михайла Калашнікова великої ролі не зіграла, бо рішення і так вже було прийняте раніше. Інформація військовика Калашнікова – це лише шум, можливо, це просто набір слів, що запрограмований у ньому, але іноді буває, що випадково правильно сформована порада Михайла може допомогти.

У місті Кагарлик є місцевий житель – дід Петро. Його будинок знаходиться в кінці загадкового міста. Дід Петро та його кінь із возом допомогли Олександрю Сагайдачному дібратися до міста Кагарлик. Сагайдачний вдячний йому за це, але вважає діда Петра не дуже розумною людиною, думаючи, що його життя не має сенсу, що він не живе, а просто існує. Згодом дід Петро помирає, а після його смерті отець Андрій, винахідник синтетичної версії, розказує, чому саме Бог відмовився правити світом далі. На його думку, Богові просто набридли

люди, і тому він вже давненько не керує ними, а працює, де зможе, на землі. Після цієї розповіді Олександрові Сагайдачному спало на думку, що дід Петро, який помер, і був тим Богом, який спустився до нас з неба, але за умови, що отець Андрій каже чисту правду. Якщо це дійсно так, то тоді зрозуміло, як Олександр Сагайдачний зміг покинути місто Кагарлик на возі діда Петра, бо іншого шляху знайти неможливо взагалі. Це місце дуже загадкове, таємниче, в ньому навіть не має часу.

У Олександра Сагайдачного була дуже погана, протилежна копія його свідомості – Юрій Гагарін. Його створив російський каральний спецназ «Богородица». Завдання йому дала спеціальна лабораторія, що продукувала супутники – роботи для спеціальної війни у космосі [1]. Юрій Гагарін був із спеціальними інтелектуальними обмеженнями. У цього супутника-конектома була спеціальна терористична мова спілкування. Він орудує тільки штампами пропаганди для підтримки і підсилення певного рівня його агресивності. У Юрія Гагаріна було особливе завдання – йому треба знаходити та слідкувати за особами на Землі, яких треба шукати за критерієм нетрадиційної сексуальної орієнтації, особливо осіб чоловічої статті, так званних чоловіків – гомосексуалів. Саме на них звернено більшу увагу. Цей супутник мав фізично руйнувати об'єкти, що можуть призвести до занепаду моралі або послаблення існуючої державної влади.

У Олександра Сагайдачного була зроблена і позитивна копія його свідомості – це Funny Russian Sputnik (FRS). Його теж створив російський каральний спецназ «Богородица», а завдання дала та ж сама лабораторія, що продукувала супутники – роботи для спеціальної війни у космосі. Але FRS чомусь вийшов з-під контролю Москви і діяв, як йому заманеться. Завдяки цьому у нього вийшло сформувати самостійну вимогливу свідомість. Він здатний до вільних, самостійно прийнятих дій тому, що він є кращою замороженою копією. Порівнюючи його з Юрієм Гагаріним, можна стверджувати, що його мова є більш розвиненою,

багатою та ускладненою, він використовує метафори. FRS каже, що справжнім автором роману Кагарлик є саме він, а сам твір у свою чергу є коротким викладом безкінечного п'ятивимірного оригіналу, що не може бути відтворений цілковито у тривимірній реальності [18].

Отець Андрій – мешкає у Києві, він є єдиним жителем району Майдану Незалежності. Дім, де він живе, майже зруйнований. Будинок побудовано в українському стилі, його потрібно самостійно опалювати, тому отець Андрій спалює невідомі йому портрети у дуже великій кількості. Здається, то були портрети відомого поета Тараса Григоровича Шевченка. Отець Андрій займається власним невеликим господарством, вирощує овочі (бульбу та буряк). Цей персонаж будує свою систему штучного християнства, в якій не існує Бога, і він не збирається його створювати та десь шукати. Тому отець Андрій розроблює своє навколишнє середовище самостійно та самої реальності. Така ціль отця Андрія та його товариша по думці Григоровича привела до прослуховування колекції морфонів давно померлих киян, яка є дуже величезною та зберігається в руїнах супермаркету «Ашан» в районі Петрівки, який в далекому минулому сильно постраждав від влучного потрапляння російської ракети [9].

В романі «Бандера Distortion» 2019 року йдеться історія про журналіста, який живе у місті Київ – Кочубея Артема. Також він є прихильником «русского мира». На цю тему він друкує публікації навіть тоді, коли йому надсилають погрози. Чоловік перестає їх друкувати лише тоді, коли йому скрізь почали маритись бандерівці. Він втікав від переслідування, але через такий поспіх сів не на той потяг і тепер їде не до Москви, а до Костянтинівки. Саме там на той момент відбувались бойові дії. Артем у купе вагону познайомився з дівчиною, яка була його сусідкою. Дівчина була патріотом України, снайперкою Гремиславою, творчою натурою, яка у вільний час пише роман про Степана Бандеру. Саме у вагоні Гремислава продовжувала писати роман і зачитувала

написані рядки. Не задумуючись, переміщувала наляканого Артема у 1910 – 1950 роки – і війна тодішня накладається на війну теперішню, утворюючи гримучий екзистенційний коктейль, змішаний на сюрреалізмі та фантастиці, приправлений гротеском та блискучою сатирою [1].

У романі «Бандера Distortion» образ Степана Бандеру не прославляється. Навпаки, цей роман висвітлює цього історичного персонажа як реальну людину. Історія показує, що Бандера існує завдяки його спотворенню і ця спроба його очорнити показує нам нового Бандеру, зовсім інакшого, і навіть кращого. Як зазначає автор О. Шинкаренко: «Вирішив писати не від самого себе, а від особи умовної людини, яка вже має свій суб'єктивний досвід і свої персональні погляди на історію. Але в моєму романі не один оповідач історії, а багато. І кожен із цих оповідачів має свої погляди. Здавалося би, це має знищити історію, але я запровадив декілька рівнів наративу. Є пріоритетний рівень – сам масивний рукопис роману про Степана Бандеру, очевидно, пише одна з героїнь роману – українська військова. Але в певний момент з'ясовується, що вона – не єдина авторка цього тексту. Це видно зі стилю її розмови та стилю тексту, які протирічать один одному. Скоріше за все текст написаний якимсь не відомим автором, а ця жінка за певних обставин стала власницею рукопису і тепер редагує його. Є також і другорядні автори коротких історій про Степана Бандеру. Один з них – Дзеркало Скажи, джерело апокрифічних історій, казок та пліток. Це електронний пристрій, який формує тексти на основі будь-якої інформації, знайденої в Інтернеті на основі відповідності персональному профілю власника. Тобто: якщо ви когось не любите, то Дзеркало Скажи назбирає про нього лише хороше, а відфільтрує погане. Звісно, цей предмет – високотехнологічна копія відомого казкового артефакта. І він вже частково існує в реальності завдяки соцмережам та Google, які сортують для нас інформацію,

відповідно до наших уподобань. Дзеркало Скажи є також пародією на сучасного письменника, який поспішає запропонувати своїм читачам саме те, що їм потрібно» [5].

У романі «Череп» автор висвітлює незбагненне розумом підґрунття так званого «Русского мира», що виливається в надзвичайні милітаризовані агресії російського соціуму щодо сусідніх держав. Герої роману – легендарні три богатирі, що кумедно заангажовані сучасною дійсністю російського соціуму. Вони мандрують зі сходу Росії до нашої України на славнозвісному танку Т-34, розмальованому під російський народний розпис, щоб здолати прибічників Бандери, так званих бандерівців, придуманих московською пропагандою в медіапросторі. У своїй подорожі вони стикаються з фантастичною і приголомшливою реальністю, яка суперечить відомим законам фізики, а також логічному мисленню та здоровому психічному сприйняттю. З часом герої роману позбуваються всіх людських орієнтирів і в них залишається лише одна функція – поширювати та підчинятися московській пропаганді, а повсюду язики полум'я, що женуть всіх в невідомі простори. Скрізь заплямована пропагандою інформація, яку забивають в мізки людей рупори кримлівської пропаганди – журналісти.

Герої позбавлені своєї волі прямують, куди їм накажуть, коли їм скажуть і виконують, що їм накажуть, як рабам, із зомбованими пропагандою мізками. Ця безглузда сторона світу висвітлює «русский мир» у романі «Череп» Олега Шинкаренка.

Роман розпочинається активно, динамічно. Всі персонажі твору тікають від палаючого вогнища, щоб урятувати своє життя. Автор таким початком зацікавлює читача. Почавши такий швидкий, активний рух, персонажі роману не зупиняють його на жодній сторінці твору. Їх не зупиняє навіть те, що вони опинились у замкненому будинку. А цей будинок не простий, він на курячих ніжках, що несе за собою ворожий «русский мир», який іде до нас зі всіх сторін світу, притисняючи

українців. Він проникає в наші народні казки, приказки, міфи та легенди наших пращурів про «фашистів» в Україні.

Роман насичений персонажами, які мають свої характерні риси, кожен має свою особисту мову для спілкування, свій діалект, що індивідуалізує героїв. Завдяки цьому можна зрозуміти, хто зараз говорить, навіть якщо книгу відкрити на будь якій сторінці. Від пожежі, що була описана на початку роману, врятувався Іван Череп та його дідусь Панкрат. Вони попрямували рятувати Україну від «фашистів», не знаючи, яким чином можуть це зробити. Дорогою їм зустрівся парубок, через якого здійнялася пожежа в селі. Це був Мефодій, який приєднався до подорожуючих.

Інший герой роману – уявний священник, отець Варсонофій. Він навчає, як саме правильно горіти у священному вогні. Він – чудовий бойовик типу тарантинівського. Священник має свій шлях, яким рухається та знищує все, що йому трапляється. У Івана є кохана дівчина Маша, воне перетворюється на безсердечну героїню цього роману. Всі персонажі є заручниками життєвих нещасних обставин, що ведуть до трагічних наслідків та більших проблем.

Роман завершується демонстрацією безпідставного ірраціонального позитиву, що примушує нас рушати далі до певної нетривалої цілі. Була розроблена багатоваріантна дійсність роману, що сприймається дуже реально, бо ми так і живемо, це опис нашого життя. Ці реалії не вкладаються в нашої голові і для них немає жодного зв'язного обґрунтування. Концепція «правди» дуже докладно, лаконічно та розгорнуто описана, але зображено це саркастично, іронічно. Під час читання ми занурюємося у біль нашої душі, у нас проявляється людяність і ми починаємо розуміти, що нас дійсно все це оточує, все це навколо нас і кожного дня гинуть люди, просто ми цього не помічаємо або не знаємо. Єдність художнього світу, розгорнуті та багатогранні образи, неординарна манера і дуже насичене відтворення

катастрофічного результату роботи державної машини та незнання людей – це все дає сто відсотків гарантії, що роман О. Шинкаренка «Череп» буде актуальним та потрібним для нашого суспільства. Автор розповів, що надихало його в процесі роботи над книгою: «Я трішечки думав про Швейка, але насправді, я був наскільки захоплений дослідженням російського інтересу і спілкуванням з його персонажами, що мені було не до цього. Цей роман 85% створений з російської реальності» [15].

Отже, О. Шинкаренко винахідливо, послідовно, глузливо, емоційно витягує з українського колективного несвідомого ту чи іншу важливу деталь, яку дуже важко побачити самому. Твори письменника насичені новітніми подіями нашого сучасного часу. Найбільш поширена у його доробку тематика війни в східній частині України. Ця тема чітко зображена в романі «Перші українські роботи», де події починають відбуватися на території України, але після наших часів – через століття. Війна між Україною та Росією продовжується, тому дві ворожі країни розуміють, що будуть катастрофічні наслідки, масові вбивства населення, тому вирішили цьому запобігти за допомогою роботів, які будуть продовжувати бій замість народу на лінії фронту та тримати оборону за свою країну. У романі «Череп» особливу увагу звертає автор на основу російської системи ідей, що спонукає до постійного набігу та мілітаризації суспільства. У романі «Кагарлик» описується Україна під окупацією Росії, свідомість головного персонажа цього роману використовували для створення комп'ютерів російських військових супутників, герой бажає повернути свою жінку та втрачену пам'ять.

РОЗДІЛ 2

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ О.ШИНКАРЕНКА «ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ РОБОТИ»

2.1. Проблематика роману О.Шинкаренка

Роман Олега Шинкаренка «Перші українські роботи» входить, на думку автора, до агрокіберпанку, тобто це переробка кіберпанку американського 80-их років на відчизняній основі. Олег Шинкаренко відзначив себе неймовірним романом «Кагарлик». Цей твір дійсно дуже сильно вразив український народ, тому читачі з радістю чекають на видання інших книг письменника. У роману «Кагарлик» ніби є продовження – це роман «Перші українські роботи», тому читачеві не довелося довго чекати на другу частину. Проте твір «Перші українські роботи» наповнений новими персонажами. Цей роман дуже цікавий, написаний у смішкуватій формі, текст в ньому багатосаровий, кожен читач знайде в романі щось неймовірне, його цікаво читати[2].

Роман із самого початку притягує до себе читача своєю назвою, ключове слово в якому «робот», кожен для себе одразу уявляє свого робота, який їм буде допомагати, майбутнє, де вони будуть використовуватися, які роботи взагалі будуть, і коли це відбудеться. У творі Олега Шинкаренка є один робот Петро, який описано так: «Тим часом Петро вже одягнувся і сказав, що піде працювати у третю зміну. Як відомо, роботи працюють цілодобов, бо їм не треба відпочивати: достатньо лише вчасно перезаряджати акумулятори. Вдень Петро викладав студентам ядерну фізику, увечері – забирав на спеціальній машині сміття контейнерів біля будинків, а вночі патрулював – патрулював вулиці міста, вишукував правопорушників. В принципі, він міг робити будь-що – достатньо лише перепрошити його BIOS. Інколи так і робили – бо роботів завжди було менше, ніж роботи»[20, с.17]. Якщо один робот може працювати на трьох роботах, навіщо тоді

потрібні будуть люди, майбутнє людей буде у небезпеці, люди залишатимуться без роботи, у них не буде коштів на існування, тоді майбутнє буде тільки для роботів, а для тих, хто їх створив, не буде місця в суспільстві. Письменик розкриває читачу це питання, яке буде загостреним для героїв рукопису у 2116 році [2].

Роман О. Шинкаренка «Перші українські роботи» підштовхує читачів до думки, як правильно використовувати роботів, щоб їхня допомога у нашому житті не зашкодила українському народу, тому треба зрозуміти, як розмежувати нас. Коли робот перестане відрізнятися від людини, населення Землі стикнеться із загрозою втрати людської унікальності. Роман Олега Шинкаренка показує нам наше життя, але вдалекому майбутньому, в якому точнісінько зображує сьогодення, його проблеми, сильний біль, який прив'язаний до кожної людини з минулого і ніколи від нас не відійдуть. Адже протистояння людини і техніки – це не лише майбутнє, це й досвід воєн XX та XXI століть [5].

Ще з романів Еріха Марії Ремарка та Ериста Юнгера можна було прочитати, як повні ентузіазму добровольці приїжджають на фронт в пошуках пригод та воєнної слави, а в результаті повинні боротися за виживання під шквальними обстрілами артилерії та газовими атаками, той, хто натиснув на кнопку, навіть не задумується про тих, кого це знищить [5]. Письменник Олег Шинкаренко зображує наше майбутнє, в якому триває війна між Україною та Росією. Щоб було менше людських жертв на лінії фронту, в бій почали виходити лише роботи. Майбутнє, зображене письменником, не може існувати без нашого минулого, ці часи завжди будуть пов'язані між собою. Олег Шинкаренко вигадує особливого насмішкуватого робота, якого жоден читач не очікував зустріти, він дещо розважає читача, робот несе за собою місію – переконати людину в тому що комунізм виграє [6].

Гумор письменника Олега Шинкаренка настільки неймовірний, що оскаржує навколишнє середовище, новітній світ, суспільство, де

можна зустріти людину ще більш дивакувату та ту, яка вірить в будь-які нісенітниці більше, ніж створені людьми роботи та кіборги. Майбутнє, яке зображує автор у своєму романі, наявне вже тут і зараз. Одним із головних завдань якісної літератури полягає у тому, щоб занотовувати, вносити певні факти та зміни у нашому світі, навколишньому середовищі сучасної людини. Художній текст несе за собою хист спіймати протиріччя, деякі складнощі, які не кожна людина може збагнути, але при цьому автор повинен донести це своєму читачу. Олег Шинкаренко якраз і є той автор, який занотовує та показує це протиріччя та незрозумілу дійсність. Коли в один і той самий момент створюється посадка ракети на Землю, запускаються вперше таксі на автопілоті та здійснюється доставка пошти безпілотниками. Якраз в цей час по іншу сторону нашої Землі міркують про новий пам'ятник, лякають навколо суспільство ядерними бомбами, своїм великим багажем воєнного арсеналу і все це співіснує в наш час, в нашу епоху[5].

Після прочитання роману «Перші українські роботи» залишається невеликий осадок того, яке може бути наше майбутнє, якщо в ньому буде багато кіборгів, роботів, наше життя не буде таким казковим та зручним за допомогою роботів, як ми це уявляли. Завелика кількість роботів у суспільстві може обернутися в негатив для людини, важливим буде у навколишньому середовищі відрізнити людину від роботи. Якщо різниці не буде, то роботи почнуть займати головне місце на планеті, а людина втратить свою унікальність, роботи будуть намагатися знищити людину будь-якими способами, бо для неї не буде місця на Землі.

В романі Олега Шинкаренка дуже важко з'ясувати тип героя, чи це справжня людина чи кіборг, робот, ця межа між нами дуже прозора і ця прозора лінія не тільки в романі «Перші українські роботи», вона є такою взагалі у дійсності.

Роман, який представив Олег Шинкаренко, – це певна істина нашого світу, де людей легко примусити одночасно в один момент

зробити флешмоб, це світ, де другорядне може стати інформаційним зривом, а те, що справді є важливим для суспільства, не привертає до уваги взагалі, це світ, де часто неможливо дати собі раду без Інституту Захисту Реальності, який повинен допомогти знайти відповідь, докопатися до того що врешті-решт відбувається насправді[5]. Роман письменника схиляє нас до думки про наше життя, про цінності, які є у кожної людини, та яке майбутнє ми хочемо для себе та своїх дітей, для нашого світу, якщо людська спільнота буде триматись разом, підтримувати одне одного в будь яких ситуація, в теперішньому часі, тоді ми залишатимемось більш людяними в нашому світлому майбутньому.

У книзі існують прототипи теперішньої влади в Україні і Росії та прототипи роботів, які мають набагато глибшу філософію, ніж може здаватися на перший погляд. «Звісно, є такі персонажі, як паровий робот Петро Симоненко, бюст Леніна, емулятор Сталіна для метрополітену, Путін, Королева Великобританії, журналіст радіо «Луна Москви» Венедіктов і всі фракції українського Парламенту і багато інших. Роботи – це негри, євреї, тутсі, геї ХХІ сторіччя. Саме вони будуть нашими новими «Іншими», яких ми будемо боятися, ненавидіти та руйнувати вже завтра. Це станеться набагато швидше, ніж можна собі уявити, тому мій роман не про майбутнє, а про сьогодні» – розповідає про свій роман письменник Олег Шинкаренко [13]. Роман «Перші українські роботи» насичений творчою майстерністю письменника, відчувається авторська рука, яка створювала цей рукопис, та передала всю глибину своїх почуттів, відчувається також певний хист та досвід Олега Шинкаренка, що відчувається при читанні, кожен рядок несе за собою нові враження, та відкриває для нас багато сюжетних ліній.

У романі наявні відносини між людиною та роботом, в їхніх стосунках присутня сексуальна близькість, такі відносини подобаються більше, ніж із живою людиною, зі слів Олени, героя роману: «– *Ти такий*

сльний, такий могутній! – захоплено шепотіла Олена, обнімаючи Петра та перебираючи волос на його грудях. Волося було дуже приємне на дотик, краще ніж у інших чоловіків і навіть – ніж у чоловіків взагалі. У Петра взагалі все було кращим» [20, с. 14]. З цього уривку ми розуміємо, що роботи більш досконалі, ніж люди, а тому люди можуть бути зайвими і не потрібними.

В романі також зображується всесвітня змова, теракти, вибухи, лихі клоуни, кіборги, які схожі на людей – це все є настільки незвичайним, що манить читача брати до рук книжку та продовжувати читати далі. Усі персонажи роману «Перші українські роботи» ніби мають легкий розлад нервової системи, не дивлячись навіть на те, робот це чи справжня людина. Через це відчувається невелике співчуття до кожного із персонажів, ніби це твій друг, родич, близька тобі людина, але при цьому ставлення до цієї особи у тебе змінилося тому, що автор показав нам іншу сторону їхньої подоби, яка була закрита маскою – пише арт-критикиня, журналістка Інга Естеркіна [6].

Історія, що розгортається в романі, несе за собою деякі проблемні питання про людину як унікальну духовну істоту та ризикову фінансову дію, спекулятивність. При цьому автор надає нам розгорнуті відповіді, все це пояснює та дає читачеві задуматися і відповісти самостійно. Напевно, одним із головних питань роману є споконвічне: «Що робить людину людиною?». Відповіді на питання знаходяться в середовищі кіберпанкового жанру, де повсюди роботи, що мало відрізняються від людей, до того ж в них є свій штучний інтелект, а також серед них роботизовані люди з вживленими в тіло комп'ютерними мікросхемами.

Всеж таки де знайти цю прокладену прозору лінію, за допомогою якої ми можемо відрізнити себе від кіборгів, а роботизованих людей – від самих людей. В романі О. Шинкаренка на це питання дає відповідь персонаж, який був у костюмі клоуна: *«Рантом чийсь руки простягнулися до Андрія, і він побачив голову монстра. Розфарбоване*

обличчя, величезний червоний ніс, помаранчеве волосся. Ні, це був просто клоун. – Яможу вам чимось допомогти? – спитав він. – Ні, я просто чекаю на телефонний дзвінок. – Від кого? – Від людини, з якою буду працювати. – Вам би хотілося бути більш роботизованим, ніж зараз? – Я не роботизований, з чого ви це взяли? – Але ж ви користуєтеся інтернетом, значить, ви є частиною мережі, і це переворює вас на робота. Дуже розумного робота!» [20, с. 102].

В романі є ще одна із важливих тем – це життя, смерть, посмертя. Автор розгортає цю тему та обдумує алгоритм життя самих людей та роботів, головний персонаж роману Олена народила дитину від кіборга чи робота, у дитини є здібності творця Деміурга, а мати дитини почала себе рівняти з Дівою Марією, бо її союз із роботизованим Петром зміг створити вищу, чи не божественну форму життя. Зрештою, ерос у поєднанні з танатосом є двома найсильнішими рушійними силами за Фройдом, тому ця сюжетна лінія не залишає байдужим, до того ж ефект підсилюється від не прихованих релігійних порівнянь [12].

Основним домінантним мотивом роману є фільтрування радянської ідеології та спадщини і намагання віднайти свою унікальність. В романі Олега Шинкаренка постійно піддаються гумористичній критиці комуністичні вожді та їх соратники, їх постійний сум за міфічною величчю. Свою найбільшу стадію велич знаходить у розповіді про здурілого науковця, якого замінили на робота, який краще від нього та з меншими витратами виконував його роботу. Божевільний професор не хотів опускати рук і тому переїхав у старий вже непрацюючий механічний завод, щоб побудувати величезного робота, який буде всіх впевнювати в тому, що комунізм в найближчий час виграє. Він вкладав власні кошти для побудови цього монстра та просить допомоги в людей, які колись тут працювали та розумілись на цій справі.

Професор Опанас Сверидович настільки хотів вразити своїм роботом людство, що завжди працював та не давав хлопцям, які йому допомагали, відпочити. Цього робота всеж таки недобудували, його зруйнували, бо дізналися, що професор жодної копійки за цю роботу не заплатить. Чи неє це алюзією на розпад СРСР, де гігантський робот-трансформер, який позначає Радянський Союз, у такому прочитанні вираз «привид комунізму» перетворюється у кіберпанково-постмодерного «привида, робота комунізму» [10].

Прочитавши книгу Олега Шинкаренка, можна дійти до такого висновку що цей роман розповідає нам справжню історію, яка насправді існує, а перші українські роботи – це не вигадка. Наше покоління не може прожити ні дня без доступу в інтернет, без доступу у соціальні мережі, що дають можливість спілкуватися. Наша молодь не уявляє своє життя без телефону та комп'ютера, що полегшує роботу. Молодь полюбляє жити не реальністю, а віртуальним життям, бо там не можна дізнатись правду про людину. У соціальній мережі ти викладаєш своє життя таким, яким ти саме хочеш бачити, ти можеш сам все відредагувати. І це покоління полюбило таке роботизоване життя, ми самостійно себе перетворюємо у робота, користуючись електронними пристроями. Тому цей роман Олег Шинкаренко написав саме про нас, кожен з нас може знайти себе у цьому романі.

Отже, в романі О.Шинкаренка «Перші українські роботи» порушуються багато проблем сучасного українського суспільства. Автор всіляко натякає нам, що ми перетворились на роботів, які не можуть прожити ані хвилини без свого телефону, інтернету, соціальної мережі, що дає змогу спілкуватись та полегшує нам роботу. Цими натяками письменник хоче дати нам шанс виправитись, дає змогу усе зрозуміти, що ми даремно гаємо свій час на віртуальне життя, митець направляє нас на вірний шляї, натякає на те, що треба цінувати власне життя, жити з користю для себе та своєї родини. У романі письменника

Олега Шинкаренка кожен отримує по своїй заслuzі – цієї науковій теорії, що претендують на «універсальність» прикладом може бути: нейротеологія, і окремим соціально-політичним рухам та «привид комунізму» у романі іронічно матеріалізується у масштабному проекті з виготовлення на одному з закинутих українських промислових підприємств величезного робота-трансформера комунізму і радянська ідеологічна схема.

2.2. Образна система роману «Перші українські роботи»

У романі «Перші українські роботи» автор зображує Україну після нашого часу, через століття, можливо наше майбутнє. В цей час триває війна між Україною і Росією яка точно не збирається закінчуватися, країни розуміють що йдуть великі втрати свого народу, тому вирішили припинити вбивство людей та запобігти це за допомогою роботів які будуть продовжувати бій, цю війну замість народу на лінії фронту. Роботи, які тримали оборону з ворогуючою Росією поступово проникли у життя самого українського населення, вони почали перебувати де тільки можливо: влада, освіта, космос. Таким чином вони почали витискати український народ з їхніх робочих місць, роблячи людей абсолютно безробітними. Українському народу не до вподоби така боротьба за своє робоче місце [3], і тому секретна терористична спілка «Рух проти заліза» починає самоплив, свою війну проти кіборгам. Потроху все це почало виходити з ладу, можна звернути увагу на начебто лінійний сюжет письменника, який починає роздвоюватися, розтворюватися і починає копіювати сам себе всі відомі твори які схожі на цю тему. Книга письменника «Перші українські роботи» приваблює читача своїм неймовірним виглядом, патріотичним оформленням кольорів самої книги, на фоні якої ми бачимо дерев'яне погруддя чоловіка, на обличчі якого маска протигазу. Ми одразу розуміємо, що

роман несе за собою незвичайну думку автора, для сучасної української літератури цей роман наче свіже повтря, яке надав нам Олег Шинкаренко, тому після прочитання книга може принести нам нові враження.

Дивлячись на це погрудя чоловіка в масці противогазу, ми ніби дивимося на своє відображення у дзеркалі, ні би ми зазираємо у безодню. Твір письменника посилається на комплекс не схожої між собою сатири, але кумедність в цьому випадку являє собою спробу пережити гірку дійсність. «Гіркота» виражається тим, що цей твір – незвичайна розважальна писанина, а досить складна філософська література з прихованим підтекстом. Автор веде себе демократично, критично насміхається не тільки з усіх, але й з себе.

Сюжет легко трансформується і є досить гнучкою структурою. Розгортаються події в фантастичному майбутньому на території України в дві тисячі сто шістнадцятому році. Головні герої – Андрій та його дружина Олена, яка йому зраджує з роботом Петром. Андрій не здогадується про коханця своєї дружини, але щиро недолюблює роботів, кіборгів, бо саме через них став безробітним. Хоча насправді він просто несправлявся зі своєю роботою, бо надто часто байдикував був ледачим. Та й сама компанія переживала не найкращі часи і хотіла покращити своє матеріальне становище за рахунок робота, який може працювати без зупинки, одночасно і підзаряджатися, і працювати. Андрій долучається до таємної підпільної організації, що ставить за мету знищення роботів.

Головою цього підпілля є Нейрон Оніщук – старий науковець, який у минулому сам хотів сконструювати робота для закріплення комуністичної ідеології, але в нього нічого не вийшло. Тож Нейрон Оніщук одночасно після цієї невдачі обожнює і дуже сильно зневажає роботів, кіборгів. Інший бік його штутності відображає молодий хлопчик Василько, який надзвичайно захоплений гаджетами і

роботизованими тваринами і навіть цупить їх для Нейрона з кібер-зоомагазину Лесі [16].

В іншій сюжетній лінії розповідається про жінку Лесю, яка заробляє на своє життя, працюючи продавчиною у кібер-зоомагазині, де продає надзвичайних зручних у побуті тваринок. *«Хоча, мабуть-таки, вони не були зовсім тваринками, а лише почасти, зовні дуже нагадували тваринок. Деякі дуже нагадували. От, скажімо, кішка – абсолютно як натуральна. Відрізнити не можливо. Все як у живої кішки майже, окрім всіляких неприємних опцій: вона не ходить в туалет і годувати її не треба, до того ж – не дере кігтями меблі і – це найкраще для хазяїв – кішку можна вимкнути у будь-який момент. Разом із тваринкою продається футляр, куди її тимчасово вкладають для зберігання. У футлярі її можна взяти на море або взагалі залишити вдома – годування та нагляд знову ж таки не потрібні»* [20, с. 42]. Леся мала у себе в дома замість живих котиків роботизованих тварин, яких придбала в своєму кібер-зоомагазині: *«У неї в дома були тири мухи, велика жовта змія Маруся та броненосець Кіндратій Кирилович дуже старої конструкції»* [20, с. 48]. *«Люди все більше відмовлялись від живих кішок на користь роботів, бо так було зручніше. Вважалося, що справжні тварини надто агресивні та небезпечні. У пресі на той час з'явилося багато страшних історій про котів, що вони вночі кидалися на своїх хазяїв та їхніх дітей і загризали насмерть. Кажуть, деякі люди, не дивлячись на всі перестороги, все одно тримали живих кішок, але їх було дуже мало. До того ж уряд ввів на це задоволення величезний податок»* [20, с. 42-43].

Леся подабається одному хлопцю, який нещодавно почав працювати з нею, він був її помічником у кібер-зоомагазині. Він швидко покидає роботу та цупить найулюбленіших робоизованих тварин з останніх версій. Парубок зробив це не просто так, цей наказ йому віддав Нейрон Оніщук. Однією із головних проблем Нейрона Оніщука

полягала у тому, що він не переносив роботів, кіборгів і все, що з ними пов'язане, бо не він очолив їх, а українська корпорація «Перші українські роботи», саме за чутками вони збирали їх з китайських деталей [12].

Андрій – офіційний чоловік Олени – хоче знищити Петра, який є роботизованим коханцем Олени, але Петро про це нездогадувався. Парубок Василь хоче сховатись від правоохоронців за крадіжку роботизованих тваринок в магазині Лесі. Їхні життя різняться, але водночас вони перетинаються. Головною основою роману О. Шинаренка виступає насамперед діяльність масштабної корпорації ПУР, тобто «Перші українські роботи», котра володіє усім та має свій власний завод, що знаходиться у Броворах та займається виготовленням та переробкою кіборгів.

Антогоністом твору виступає кіберспротив, до котрого долучається Андрій. Протягом усього твору О. Шинкаренко натякає, що головним у цій історії є незаконно народжена дитина, син робота Петра та Олени. При цьому треба звернути увагу на те, що протягом всього твору автор насміхається з людей, роботів, кіборгів, подій сучасності та минулого.

Ще на початку роману подружжя Олени та Андрія розривають стосунки і кожен іде своїм шляхом. Це призводить до неприємних наслідків. Андрій настільки зненавидів роботів, які оточували його, що наважився вбити коханця Петра своєї колишньої дружини Олени. «Петро потягнувся рукою до дна, і тут кришка баку над його головою із брязком закрилася. У темряві, що заповнила тісну коробку баку, світилися лише щілини поміж кришкою та його краями. Петро спробував підняти кришку, але вона була чимось міцно закріплена. Бак підняли, поставили в машину та закрили її двері. Потім сміттєвоз завели, і він кудись поїхав. Машина зупинилася, і Петро припинив читати електронну книжку, бо він чув, що бак підняли, а потім опустили на

землю. У цю хвилину йому здалося, ніби він – риба у бляшанці, і її зараз почнуть відкривати, але ті, що його спіймали, явно не поспішали це робити. *«Андрію, – почувся чийсь голос ззовні, – не варто його так одразу відкривати. Хай краще сидить там. Я б його ще ліпше закрити, бо раптом почне рватися!»* *«Але що ж з ним робити!» – спитав Андрій. – Може просто підсмажити?»* *«Давай загулимо «як поламати робота?» – пожартував хтось. «Та тихо ти!» – відповів Андрій. Петро одразу здогадався, що то був за Андрій. Петро відчув могутній удар по кришці бака. Це злочинці підігнали до нього екскаватор та почали давити важким ковшем. За важелем сидів Андрій. Він не вмів робити цього врано, тому декілька разів ківш потрапляв не туди понівечив декілька легковиків, що стояли поруч. Але з кожним рухом він все краще та точніше бив по баку. Петро розрахував, що для повного розчавлення Андрію залишилося зробити чотири удари. Екскаватор підняв ківш та опустив його на бак, зім'явши майже половину. Петро ліг на дно, аби уламки кришки не пошкодили його шкіру. Андрій натиснув на важіл, аби завдати ще одного удару, і тут у екскаватора закінчився бензин. Звичайно його можна було долити але – було надто бізно. Це зрозуміли і злочинці, тому Андрій вистрибнув з кабіни та, злісно лаючись, побіг разом з усіма від поліції» [20, с. 37-38, 41, 50-51]. Але йому це не під силу і тим паче людям заборонено вбивати роботів самостійно. Це кримінальне порушення, що призводить до поганих наслідків та переслідування поліції, тому Андрій змушений тікати та ховатися від кримінальної відповідальності і вступає до Кіберспортиву, головою якого є Нейрон Оніщук. Цей чоловік водночас посідає місце важливої особи для компанії «Перші українські роботи», та ще провадить інститут дослідження реальності. Все можливо перекинути на Нейрона, оголосити його деміургом, творцем створеного віртуального світу. Автор показує нам всі події дуже іронічно, дає нам такі невеликі підказки, що допомагають читачу зрозуміти, що все це результати*

певних змін, котрі викликані роботизацією усього суспільства, що це є спрощеним способом сприйняття реальності, суспільства, всього людства, внаслідок чого людина просто тупіє (бо в основному автором і зображується людина відверто деградує, яка не може міркувати, і в пріоритеті у неї стоять лише її проблеми які треба вирішити), люди самостійно перетворюють себе у роботів спрощеними та невибагливими [16].

Ідею про несправжній, штучний інтелект автор, з одного боку, доводить до певного абсурду. Але якщо цей фактор допустити, то розвиток цього штучного, скопійованого інтелекту принесе нам неймовірні наслідки того самого, що ми маємо зараз, та певні можливості розвитку нашого світу залишатимуться, як і раніше, не дуже прозорими [21]. Доречі, когнітивною бомбою про яку загадується лише в одному розділі, можна назвати сам роман письменника Олега Шинкаренка «Перші українські роботи», як на локальному рівні окремого читача, так і на глобальному рівні країн, зоряних систем чи галактик [21].

У романі письменник всіляко натякає та підкреслює той фактор, що ми вже на половину є роботизованими людьми. Звичайно, ми не складаємося із залізних деталей, різних мікросхем, але ми можемо вважатися роботами за нашими функціональними обов'язками, мисленням та тим, чим ми користуємося та безчого не можемо прожити – це наші гаджети. Роботи вже встигли захопити нашу планету, вони вже перетнули прозору межу, яка їх стримувала. Людина повинна до цього звикнути та освоїтися в новому житті. Проте автор підкидає нам поживу для мозку, заявляючи, що проблема роботів є, швидше, моральною дилемою.

У романі ми можемо простежити думку про те що, читачі є роботами, найяскравіше думка виражається у біблійному мотиві. Олена народила дитину від анонімного власника сперми, а після народження

дитина виявилася незвичайною, тому жінка віднесла себе до образу Діви Марії. При цьому кожен читач може замислитись про те, що дитина, можливо, на духовному рівні була народжена від Петра, роботизованого коханця Олени, бо дитина була названа Петриком на честь коханця робота Петра.

У романі описане машинне мислення, а файлики з однаковими назвами чи іменами спроможні замінювати один одного, бо для того, щоб розпізнавати персонажа або об'єкт, нам потрібне ім'я чи назва, ми повинні бути спроможні сприймати їх як ідентичні. Ми можемо це простежити на одному із персонажів. Автор зобразив Нейрона Онішука спроможним ділитися на кілька ідентичних імен і водночас бути одним персонажем. Тут можна зрозуміти, що робот Петро і ніби його син Петрик є одним персонажем одночасно – це скопійована свідомість Святого Духа, яка одночасно є Ісусом Христосом і Богом-батьком. Так само й Олена знаходить себе в образі Діви Марії, яка є християнською святою, і вона з'єднала скопійовану свідомість Бога з організмом людини, щоб люди мали можливість спробувати лишити життя у сина Бога. Цю ситуацію ми і простежуємо в романі. Батька народженого Петрика бажають лишити життя лише через те, що він є роботом. Але все ж таки Петрик народився на цей світ зовсім недаремно. Він прийшов, щоб усе змінити, перезагрузити програму, і зіграти новий сценарій по-своєму, при цьому поєднати усі факти іншим ланцюгом подій.

Політиці і війні автор приділив лише декілька розділів, що відсилають нас до нинішнього часу. Тут є над чим поміркувати, адже виникає багато асоціацій з АТО, відчизняним парламентом, політикою Росії. Також між рядків згадується тема посттравматичного синдрому ветеренарів, всі ці відсилки є фоном, на якому зростає нове покоління [21].

У романі «Перші українські роботи» та попередньому романі письменника «Кагарлик» лінійно сюжетний фундамент не може набути

першорядного фактора інтриги, який мав би змогу утримувати читача в певній напрузі та примушувати не відводити очі від тексту роману, з цікавістю відслідковувати, як будуть далі розгортатися події. З дуже сильною іронією з деякими парадоксами автор зобразив деякі вторинні фрагменти, думки персонажів, їх сон, діалог, монолог. Все це формує складне мозаїчне пано, елементи якого переміщаються і поза головним сюжетом, окремо зупиняючись майже чи не на кожному фрагменті або епізоді чи навіть образі та тішитися майстерністю автора щодо їх відтворення. Все ж таки автор доніс читачу сам сенс та стиль розмаїтості епізодів: від прослуховування парламенту до легендарних розповідей про понад столітню російсько-українську війну (на східному фронті без змін, новини із зони АТО вже нікого не вражають і не дивують, не мають скорботу, народи ворогуючих між собою країн вже й забули про причину боротьби; війна зазнала певної мутації: учасниками війни з двох сторін стали залізні роботи), від пародій на російські телепередачі і судочинство до деталізованого опису асортименту товарів кібер-зоомагазину корпорації «Перші українські роботи» та багато іншого [11].

Взаємодія людей з роботизованими машинами із скопійованою свідомістю в романі письменника «Перші українські роботи» не вимагає певного оцінювання, перестороги чи правильного сприйняття тексту, оскільки є завершеним фактом. Роботизований світ подається нам не ізольовано та не віддалено від нашого світу людей (як у «Казках роботів» Станіслава Лема), роботи не постають унікальними (як Термінатор у фільмі Джеймса Кемерона), вони не налаштовані вороже до нашого людського суспільства (як у романі Філіпа Діка «Чи сняться андроїдам електорівці»), технотрилері Максима Кідрука «Бот» та ін.). Морально-етична проблематика щодо втручання у людський мозок, як психорегуляційний орган (як у романі Олександра Біляєва «Голова професора Доуеля») знімається: фахові журналісти мають спеціальну у

мозку встановлені інформаційні чіпи, перезавантаження та оновлення індивідуальної самостійної свідомості стали звичним і необхідним навіть чи не гігієнічним явищем, ризомна структура може дозволити поновити кібер-організм від найменшої до найбільшо їз береженої деталі, а емоції що були імплантовані можна у будь який момент позбутися [15].

Роботизовані дивовижні тварини, які виготовляла компанія «Перші українські роботи» неймовірно зручні для використання в повсякденному житті кожної людини. Функції, що виконує така тваринка, дещо схожі на функції, що виконують боти в дещо умовно реальному житті людини. «У журналі для робосексуалів «Твариний світ запрошує», який видавала компанія «Перші українські роботи». Це видання, іноді приховано, а іноді й аж надто відверто пропонувало читачам свою продукцію. Так, в одній зі статей писалося про день типової успішної та забезпеченої людини, яку буквально оточували роботи-тварини. В ранці цього чоловіка будила кібершиншила, сніданок йому готувала мавпа, а на роботу він брав із собою маленьку морську свинку. Ця тваринка зазвичай сиділа у нього в офісі на робочому столі, мирно жувала травку, а насправді виконувала безліч складних функцій – від аудіо- відеозапису абсолютно всіх візитів клієнтів до прийому та сортування електронної пошти і нагадування про важливі зустрічі. По суті, вона була універсальним органайзером останньої моделі. *«Я вже давно не уявляю свого життя без неї, – казав Василь (так звали цього персонажа статті). – Одного разу її вкрали, так я просто був у шоці. Сидів і мало не плакав. Деякі люди гадають, що це тільки гаджет, але ж вони забувають про її душу. Розумієте, через деякий час я відчував, що між моєю та її душею є якийсь зв'язок. Це не вай-фай, не блю-туз, а щось поза межами хай-теку. Така, знаєте, еманация, приступна лише чаклунам. Свого роду біла магія... Звичайно, я подзвонив та замовив іншу – її привезли буквально за 15 хвилин, але звикнути до нової було*

дуже важко. Ніби така сама, точна копія але ж ні – не така» [20, с. 44]. Компанія «Перші українські роботи», що виробляє таких от зручних тварин, додатково запустила виробництво роботів людей, навіть серійний випуск. До них також долучились нові дизайнери, які будуть створювати образ цих роботизованих людей надзвичайно реалістичними, щоб не можна було відрізнити звичайного робота від людини.

Надзвичайно багато автор зобразив у романі пародії, що побудовані на не розподільності та гібридності високотехнологічності роботів машин та людей, диктаторських структур, національних, соціальних чи релігійних структурних стереотипів. Роман О. Шинкаренка «Перші українські роботи» підштовхує свого читача задуматись та обміркувати всі межі неусвідомленого, а можливо вже свідомого або навіть імплантованого у свою систему розуміння чи погляду на світ, добровільного або запрограмованого в собі і в різних формах соціальної взаємодії. Щоправда, автентична особистісна ідентичність як сталий і незмінний конструкт у посттехногенну добу викликає чималі сумніви, оскільки щоразу йдеться про нав'язані ззовні програми, додатки, боти... «Знайди в собі кіборга» – максимально згорнуте гасло цього твору.

Отже, роман О. Шинкаренка «Перші українські роботи» показує читачеві, що Олег Шинкаренко дійсно відтворює власний неповторний професійний стиль написання романів, що потребує певної уваги, читацької оцінки, бо до цього часу література ще не зустрічала подібних і настільки сучасних рукописів. Стиль письменника Олега Шинкаренка розкриває насичену авторську думку, яку може донести правильно до читача, і дає можливість читачу висловити своє враження, власну думку, яка ніколи не буде зайвою. В стилі розкривається філософська і соціальна концепції, стиль пов'язаний з інтелектуальною прозою, наповненою фантастичними деталями, які спираються на неймовірний

жанр кібер-панк. Складається певне враження, думка про те, що кожен роман письменника – це щоразу запускання в дію нового програмного алгоритму з творення текстів, кібернетичний експеримент на великому полі літературної творчості. Кожен рукопис письменника збирає свого читача, свою групу однодумців, які цінують працю митця.

Основний всебічний конфлікт роману «Перші українські роботи» виражається у формі критики і скептицизму, що знаходиться за рамками основного сюжету і розділений рівномірно на всіх чудернацьких і неймовірних героїв твору, кожен з яких переживає цей створений конфлікт на критиці та скептицизму індивідуально, на своєму рівні певної гостроти і широти соціального поширення – цей конфлікт між мовленнєвою діяльністю та її можливостями захоплювати реальну дійсність, конфлікт між мовою і самим фактом, між фактом та його тлумаченням, між словами і їх значеннями. Коли починаєш читати книгу «Перші українські роботи», то наче переносишся в інший вимір, в інший багатосаровий несправжній світ мовлення та ігор, в інший час, це перенесення при читанні комфортне. Гра в імітацію дискурсів і стилів підноситься у романі письменника до рівня глобальної пародії на весь мовно-інформаційний простір, у якому обертається людський індивід .

ВИСНОВКИ

Твори Олега Шинкаренка дуже актуальні для сучасного суспільства як праці надзвичайно популярного нині жанру кібер-панку. Вони розкривають бугато суспільних проблем, що хвилюють сучасну людину. Письменник пише романи в бадьорому ритмі і кожного разу винахідливо, іронічно, логічно та емоційно витягує з проблем українського суспільства ту чи іншу важливу деталь для обговорення. Твори письменника розкривають сучасні для нас події, зокрема, явище війни на сході України. Але події роману відбувається через століття після нашого часу.

Гібридний військовий конфлікт із Росією все ще триває в майбутньому, але два супротивники розуміють, що йдуть на великі втрати людського населення і вирішують зменшити кількість жертв за рахунок відправки замість людей на війну роботів. При цьому роботи не лише замінили солдат, а й почали розповсюджуватись і замінити людей в усіх сферах праці: вони і на ринку, і в торгівлі, і в політичних структурах, і на виробництвах. З часом роботи заміняли все більше людей відбираючи заробіток для існування, але люди не хотіли з цим змиритися і тому створили радикальне таємне товариство, що починає війну проти роботів і кіборгів, однак ситуація виходить з-під контролю.

Спочатку ніби то лінійний і стандартний сюжет роздвоюється, розтроюється і починає парадіювати сам себе. «Перші українські роботи» примушують нас замислитись, де пролягають червоні лінії між людською діяльністю та роботизованою сферою. Коли ця межа буде знищеною, головною проблемою людства буде збереження людської ідентичності.

У своєму романі Олег Шинкаренко, розповідаючи цікаву історію про майбутнє, з неймовірною точністю відтворює теперішнє зі всіма його проблемами, що тягнуться з минулого і, здається, ніколи не будуть

вирішені. Роман підштовхує читача до того, щоб замислитись про людські цінності. Від того, наскільки люди будуватимуть міцні взаємовідносини у реальному житті, залежить їх людяність. Автор доносить до читача думку, що «Перші українські роботи» – це не фантастика, адже вони вже існують, тому що нинішнє покоління не уявляє свого життя без смартфона, інтернету, соціальних мереж, комп'ютерних програм, що допомагають у роботі. Це покоління має безліч гаджетів, користується їх можливостями й перетворюється на «коп'ютер зі свідомістю».

Роман О. Шинкаренка «Перші українські роботи» стоїть поруч із романом «Кагарлик» та більш ранньою книгою письменника «Зникнути повністю» і демонструє послідовну спрямованість автора на створення власного фірмового стилю, який потребує певного визначення, оскільки тотожних йому явищ в українській літературі створено не було. Цей стиль – густа суміш інтелектуальної прози, наукової фантастики. Комедійною критикою в романі О.Шинкаренка апелює до сучасного світу, де можна зустріти людей, які зазвичай більше схожі на роботів своїми уподобаннями, звичками, ніж запрограмовані роботи. Важливою особливістю твору є перетравлення радянського спадку та пошуку себе, у романі часто піддаються критиці та сатирично висвітлені комуністичні діячі та туга за великим та втраченим, дістається всім : і радянським ідеологічним схемам, і науковим теоріям, і окремим соціально-політичним рухам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бриних М. Ще трохи, і буде Кагарлик. URL : <http://litakcent.com/2014/04/08/shhe-trohy-i-bude-kaharlyk/#comments>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
2. Бондар С. Відгук на роман «Перші українські роботи». URL : <https://chytay-ua.com/blog.php?id=412&lang=1>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
3. Володимирова В. Культурний калейдоскоп. URL : <https://press-center.news/pershi-ukrainski-roboti-olega-shink/>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
4. Ганошенко Ю. Густо незаселений світ : передмова // Шинкаренко О. Як зникнути повністю. Київ : Смолоскип, 2007. С. 3-7.
5. Главком. Олег Шинкаренко: Читачам не потрібна правда. Саме тому роман Шкляра користуються таким успіхом. URL : glavcom.ua/specprojects/kult_front (дата звернення: 15.11.2019 р.).
6. Естеркіна І. Олег Шинкаренко : Читачам не потрібна правда. Саме тому романи Шкляра користуються таким успіхом. Інтерв'ю. URL : https://glavcom.ua/specprojects/kult_front/oleg-shinkarenko-chitacham-ne-potribna-pravda-same-tomu-romani-shklyara-koristuyutsya-takim-uspihom-517480.html.(дата звернення: 15.11.2019 р.).
7. Закарпаття онлайн : В Ужгороді презентують кібер-панк та фантастику Олега Шинкаренка. URL : zakarpattya.net.ua/ (дата звернення: 15.11.2019 р.).
8. Запорожченко Ю. Концепт подорожі в сучасному постмодерністському тексті (Ю. Андрухович, А. Стасюк). *Слово і Час*. 2009. № 7. С. 11-18.
9. Калитенко Т. Нове – це незабуте старе: про «Перших українських робіт» Шинкаренка. URL : <http://archive.chytomo.com/issued/nove->

- се-nezabute-stare-pro-novix-ukraiinskix-robotiv-shinkarenka. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
10. Левченко Г. Кібернетичний екстаз та інші фатальні стратегії у романі Олега Шинкаренка «Перші українські роботи». URL : <http://bukvoid.com.ua/events/presentation/2016/09/19/165548.html>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
11. Левченко Г. Кібернетичний екстаз та інші фатальні стратегії у романі Олега Шинкаренка «Перші українські роботи»: післямова // Шинкаренко О. Перші українські роботи. Київ : Люта справа, 2016. С. 206-223.
12. Новицька І. Чи мріють українські роботи про Радянський Союз? URL : <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2017/01/23/092256.html>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
13. Однорог М. Роман про перших українських роботів і війну з Росією презентують у книгарні «Є». URL : <https://vezha.vn.ua/roman-pro-pershyh-ukrayinskyh-robotiv-i-vijnu-z-rosiyeyu-prezentuyut-u-knygarni-ye/>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
14. Перші українські роботи. URL : uk.wikipedia.org/wiki/Перші_українські_роботи (дата звернення: 15.11.2019 р.).
15. Подкастер. Роман Олега Шинкаренка «Череп»: російська реальність, Лімонов, буряти. URL : podcaster.in.ua. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
16. Чирук С. Відгук на роман Олега Шинкаренка «Перші українські роботи». URL : <http://www.ukrfantclub.com.ua/vidguki-na-knigi/o-sinkarenko-persi-ukraienski-roboti>. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
17. Читай.ua. Олег Шинкаренко «Перші українські роботи». URL : chytay-ua.com/biog.php?id=412/. (дата звернення: 15.11.2019 р.).
18. Шинкаренко О. Кагарлик. Київ : Люта справа, 2014. 240 с.
19. Шинкаренко Олег Вікторович. URL : uk.wikipedia.org/wiki/Шинкаренко_Олег_Вікторович. (дата звернення: 15.11.2019 р.).

20. Шинкаренко О. Перші українські роботи. Київ : Люта справа, 2016. 224 с.
21. UA-reporter.com : Письменник Олег Шинкаренко презентує свої книги в Закарпатській області. URL : ua-reporter.com. (дата звернення: 15.11.2019 р.).